

տուութիւնը, այլ կիրքն է որ պէտք չեղած տեղն ալ տգիտութիւն կը խութէ, և անով կ'ըսուի թէ տգիտութիւնն է պատճառ ամէն չարեաց:

Եւ այլինք հիմա թէ մըն է ան կիրքը որ ասանկ ամենէն աւելի մեծ չարիք կը պատճառէ: Դռանց շատ երկայն մտածելու՝ մէկէն առջեւիս կ'ելլէ ինքնաճառանութիւնը, որ օրինակով մը ալ աղէկ կը բացատրուի: Տգիտութիւնը սառոյց է, և ինքնաճառանութիւնը օդին ցրտութիւնն է. ցրտութիւնը մէկգի ըրէ, կը տեսնես որ տաքութիւնը կամաց կամաց կը թափանցէ սառուցին մէջ ու կը հալեցնէ կը ջնջէ: Իսկ թէ որ տարին տասուերկու ամիս ցրտութիւնը չհեռանայ, սառոյցը շատ մեծ փասներ կ'ընէ. աղէկ քննէ, կը տեսնես որ սառոյցը չէ չարիքն ընողը, այլ ցրտութիւնը: Տգիտութիւնը բնական է մարդկանց երբոր աշխարհք կուգան. եթէ ինքնաճառանութիւնը իշխէ տգիտութեան վրայ, ու թող չտայ որ ըստ ժամանակին ցրուի, ան ատեն տգիտութիւնը կ'ըլլայ պատճառ ամէն չարեաց. բայց տգիտութիւնը պահողը ինքնաճառանութիւնն է, որով ամէն վիճակի մարդ գոհ է իր խելքին վրայ, իր դատմանը վրայ: Եւ երբն ալ խենթանօցին մէջ իր գործերը կարգի դրած, ընելիքները որոշած, պահապանին վրայ գանգատ կ'ընէ՝ զինքը տեսնելու եկողին առջին. ինքն ալ իր խելքին հաւնած՝ պահապանին նախանձոտ բնութեանը վրայ կը զարմանայ, որ իրեն խելքէ դուրս բաներ ապսպրելով՝ թող չիտար որ իր մտածած կերպովը բանի հետ ըլլայ ու կարգաւորեալ կեանք մը անցընէ: Եւ բաւական չէ, դեռ ուրիշ գանգատ ալ ունի պահապանին վրայօք. այնչափ նախանձոտ գէշ մարդ է, կ'ըսէ, որ ամէն եկողին առջին ինծի համար խենթ է կ'ըսէ, անունս կը կոտրէ, և թող չիտար որ եկող հիւրերուն հետ քիչ մը խօսակցիմ:

Եւ թէ այսպէս տիրած է վրանիս ինք-

նաճառանութիւնը, ամենեւին բան մը առաջ չենք կրնար տանիլ՝ ինչուան որ ասոր ճար մը չընենք, մեզմէ չհեռացնենք: Բայց ես կը տարակուսիմ թէ ինչպէս կարենանք պիտի յաղթել կործանել այս ինքնաճառանութեան ժայռ. վասն զի անանկ սեպացեալ ժայռ մըն է որ վրան գործիք չիբանիր. թէ որ ցրտոյ նմանցընես, անանկ ցուրտ մըն է որ օգոստոսին աւրեն ալ չտաքցընէր: Եւ այսպիսի սարսափելի փնասակար կրքի մը յաղթել ո՞վ չուզեր. մանաւանդ երբոր յիշէ անկէ առաջ եկած չարիքները՝ որ տգիտութեան մէջ մնալու պատճառ կ'ըլլան: Տուն չկայ, տեղ չկայ ամէն դարու մէջ որ անոր փասը քաշած չըլլան. մանաւանդ մեր ազգը և մեր ազգայինք: Եւ նշուշտ ամէնքը կը սպասեն որ մը առաջ տեսնելու անոր կործանումը: Ի՞նչք ուրիշ յօդուածի մէջ կը ջանանք անոր հիմը փորել:

Հ. Գ. Մ

Ն Ե Ր Բ Ո Ղ

ՅԻՄԵԱՍՏՈՒՆ ԵՒ ԻՍՈՒՐԲ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՍ

ՀԱՅՈՑ

() ԻՆԷՔ ԵՆ ԲՆԱԲՈՅՍ Ե ԳԵՂԵՅԻԿ ՍՈՒՐՈՒԹԻՒՆ ՍՈՐՈՅՈՒՄԻՆ ՎԻՃԱԿԵԼՈՅ ԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ, ՂԵԱՐԺՐԱՅԵԱԼԱՆ 'Ի ՀԱՍԱՐԱԿԱՅ ԱՅՈՒՄԱՆԷՍ ԱՌԱՆԵԼՈՒԹԵԱՄԸ ԻՆՉ ՎԱՐՈՒՅ՝ ԳՈՎԱՍԱՆԱԿԱՆ ԲԱՆԻՔ Ե ԵՍ ԲԱՐԺՐԱՅՈՒՇՅԱՆԵԼ. 'Ի ՄՈՏՆԱ ԱՄԵՆԱԽՈՒՄԸ ՃԱՌԵԼ ԶԿԵՆԱՅ ՆՈՅԱ ՀԱՆԳԻՍԻՅ, յԻՇԱՏԱԿԱԼ ՆՈՅԱ ԶՈՒԱՐՃԱՆԱԼ Ե ՔԱՂՈՒԹԵԱՄԸՔՆ ԱՅՆԸ ԾԱԼ. 'Ի ՆԱԽԱՆՃՈՒԿՍ ԱՆՃԻՆ, 'Ի ԽՐԱԽՈՅՍ ԸՆԿԵՐԱՅ, Ե յԱՄՈՒԾՈՅ՝ ԵՐԱԽՈՒՆԱՅ ԳՈՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏՈՒՇՅՈՒՄԻՆ: ՈՐՈՎ ԶՄԻՏՍ ՀԱՆՃԱՐՈՎ ԶԱՐԴԱՐԵԱԼՍ ԱՅՆԾԱՅՈՒՇՅԱՆԵՆ ՀՈՂԸՆ ԻՄԱՍԱՆՈՅ 'Ի ԿԱՃԱՌԱ ԻՐԵԿԱՆՅ. ՈՐՈՎ ԶՐՍՏ ԱՇԽԱՐՀԻՍ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆԱ Ե ՃԱՐՏԱՐ ՔԱՂԱՔԱԳԷՍՍ՝ ԻՇԽԱՆԱԿԱՆՆ ԱՄԱՏՈՒՆ

ատեան . որով և հայրենիք զնպաստա-
մատոյցսն ինքեանց զկենցաղօգուտ
մարդիկ՝ մեծապէս հռչակեցուցանեն .
գիտէ և եկեղեցի զիւրան հանդիսա-
ցուցանել սուրբ նահատակս :

Յատենական՝ ի յայս հանգէս հրա-
ւիրեալ և իմ այսօր՝ ի պատկառելի
և իմաստնախումբ ժողովոյ հարց ,
եղբարց , վարժապետաց և աշակեր-
տաց , և ի քէն մանաւանդ , Տէրդ-
մեր աստուածապատիւ և հայր հո-
գեոր , վարիչ վարժարանաց և գա-
հագլուխ ակմբահոյլ պարուս . մինչ-
չև բաժանեալ զմիտս ընդ այս և ընդ
այն՝ առ ի յայրենտիր վեհիցն առ-
նել գովայնոց , սիրտ ի վեր յիս ըն-
թանայ հրճուելով և հառաչելով .
յանդիման ածէ զերջանիկ աւուրսն
Վարարատայ՝ յորս փեսայանայրն ի
հարսն ցանկալի յիմաստութիւն , ի
տանէն Յունաց հրաւիրեալ յիսկա-
ճեմն կոյս . և բորբոքեալ տենչիւ կամի
հռչակել զփառս փեսաւերացն , զիմաս-
տուն և զսուրբ Սարգմանչաց մե-
րոց , պատճառս եղելոց այսմ և մեր
և համօրէն մերազնէիցս ուսումնա-
կան հանդիսից : Վալ սոցայս գովու-
թիւն ոչ ի մինդ յայդ բովանդակի
գլուխ , այլ բոլորիւք գերազարդեալ
տեսանին քաջամասնութեամբք . և
կաճաւք և տաճարք և ատեանք և
հայրենիք՝ սոցա պատկառ կան և մասն
չքոյ պարտին : Սակայն ինձ այսօրիկ
որչափ յորդորականք ի ներբող , նոյն
քան և յարհաւիրս կարգեալ կան .
քանզի յայնքան նոցա շնորհսն հայե-
ցեալ և յիմ տառապելութիւնս՝ նե-
ղիմ ի խորհուրդս մտաց տեղի տալ
յատենէս : Օհ որպէս բնաւ իշխե-
ցից ես թափուրս և ներգեւեալս յամե-
նայն նոցայն լաւութեց , որ և ոչ զա-
շակերտութե նոցին շաւիղ ուղիղս ըն-
թացայ , վրէպս ես ի շնորհաց բանի
և անգամ ի զօրութենէ յօդաձայն
բարբառոյ , կիսահագագս շնչով և
բնութեամբս մեռելակիրթ . զիարդ-
ասեմ ինձ այսպիսւոյ իշխել զիմ իսկ
ծնողս բանի , զհեղինակս հանձարոյ և

զգարդարիչս հայրենի լեզուի դրուա-
տել ի մէջ այսքանոյ ատենի : Յորպի-
սին բուռն հարկանել եղանակս խօ-
սից՝ որ ոչ ի սպառնոցա և ձեզ ան-
վայելուչ կացցէ և քարուակ . արդեօք
ի նրբութի խոհականին նկրտեցայց
պատշաճեցուցանել զբանից ողորկու-
թիւն . այլ ոչ ապաքէն լազնկանն լեզու
անգուգական զիս նշաւակ կացուցէ .
թէ ի հռետորականն մեցայց քա-
ջողորակի պերճախօսութիւնս , ոչ
աւանիկ Սերժանողն Սամբէ շա-
ռագունանս զերեսօք զիս յետս դար-
ձուցէ . եթէ յիմաստասիրականս
փորձեցից իջանել խորս , քաջ գիտեմ
զիս խեթկիլ յնշաղթէն Վաւթէ .
և եթէ ի մատենայած հմտութիւն
վստահացայց լոյս ի խաւարէ բացա-
փայլել , ահա այժմէն շացոյց զիս
ջահն խորենեան . իսկ եթէ ի սուիչս
և ի թռիչս ինչ բանաստեղծականս
ճախր առից , երկնչիմ թէ յանկարծ
Վաւթիմ մնն քերդող կամ Ստեփա-
նոս՝ ի վեր երևեալ զիս նկուն արաս-
ցեն . ապա եթէ յախորժելիսն իմե-
կից յաղուական վիպասանութիւնս ,
յոյժ կասկածեմ թէ յանհարթութե
թէ քերածոյս քստմնափուշ լիցի փափ-
կալուրն լաղիչայ . և համայն յոր և
հնարս մտաբերեցից՝ գիտեմ զիմ կո-
րանս . վարդապետք ճարտարք արձա-
նացեալք յամենայն մուտս պողոտայից
բանի , կամ քաջօրէն արշաւել կամ
ընդ կրունկն հանջել ինձ հրամայեն :
Վիտեմ ապա զինչ արարից . արհա-
մարհեցից զվհատութի , այլ ընդ նմին
և զճիգն քաջ հանգիսութեան , որ
զպարտս մոռացեալս յայսքան դարուց
կամ հատուցանել վեհիցս արանց , և
ոչ պարգևս ինչ ընծայել . զպատմա-
կանն պարզութիւն համբուրեցից ես ,
ճահողագոյն զայս գտեալ և բարձրու-
թե նպատակիս և իմուսն նուաստու-
թեան , և թերևս և օգտի հասարակաց
ծանօթասէր մտաց . և երջանիկ ինձէն
զիս վարկայց , եթէ կարացից և այս-
պէս զբազմապատիկ և զհոյակապ քա-
ջամասնութիւնս սոցա ի դէմն ածել :

Ասան որոյ առ ձեզ իսկ նախ համբառնամ զձեռս, ո՞վ մեծք յերկրի և յերկինս, որոց գովութիւն չձմարիտ՝ բարձունքն են յոր կայքդ և վայելէք. ակն և յիս կառուցէք՝ ի մատուցեալս զձէնջ ճառել, որ զի մի անբաւական ի փայլեցուցանել զգերագոյն ձեր փառս՝ աղօտ ինչ կացուցանիցեմ յատենիս :

Վերագոյն քան զամենայն տուրս բարձրելոյն՝ որպէս առանձինս մարդոյ զբանին գիտեմք շնորհ, զնոյն տեսանեմ և ի բազմապատիկ սխրալի պարգևան՝ որոց մասնաւորեաց Տէր զազգս (Թորգոմայ : Առ որչափ մեծ են շնորհք այսր իրի՝ այնքան վեհագոյնք ինձ ի մերսն այնքիկ, որք աջակից իմն վերնոյն եղեալ՝ գեղեցիկ հնարիւք հաստատեն ի համասեռս իւրեանց զնոյն շնորհ : Այս ձիր մտաց ընդ լուսոյ հոգւոց ծագեցաւ ի Հայս ի ձեռն Աբգարու . զոր թէ անընդհատ ըստ նմանէն արծարծեալ էր ազգիս՝ ունէր անդստին ճոխանալ ի պարգևան բանաւորս . այլ տեսչութիւնքն անքնինք զսերմն և եթ շնորհիս արկեալ յանդաստանիս մերում, զբարգաւաճանսն այլում թողին ժամանակի կամ մշակի : Վրիգորիոս և Տրդատէս արօրագիր լեալ անդ յետ երկից դարուց արեամբ և քրտամբ, վերընծիւղեցին բոյսս կենսունակս, այլ ոչ հասկս կատարեալս : Վերսէս՝ երկակի նոցա ժառանգ հոգւոյն, կենսաբուխ ջրով սիրոյն աճեցոյց զբոյսն, այլ տակաւին ոչ արձակեցան պտուղք : Արիցս այսպէս մերձեալ ազգիս յիմաստութեանն առիթ, և երիցս խափանեալ լինէր . մինչև յարեալ Սահակ հայր հանձարոյ, մինչև յարեալ Սեւրովպ բոցաւորիչ մտաց, և անհնարին երկամբք ճգանց զգրախտն բանաւոր յարդիւնս ածին . « Նաղիկք երևեալ » ցան յերկրի մերում . թզենի արձակեաց զբողբոջ իւր, որթք մեր ծաղկեալք ետուն զհոտ իւրեանց » . Թարգմանիչք երևեցան, հայկեան

տառից բողբոջք արձակեցան և հոտ գիտութե՛ ծաւալեցաւ ընդհանուր : Ար որ տնկեաց, էր որ աճեցոյց, և էր որ ի կատար հասոյց . այլ սոքա միայն հասունացեալք ընծայեցին մեզ ճաշակս քաղցունս :

() րինակաւ հարցն առաջնոց քաջափորձք Սահակ և Սեւրովպ, և ջանից նոցա ոչ անգէտք, տեսին յայտնապէս, զի մինչ ոչ իցէ կատարեալ հաստատութիւն առեալ ուսմանց ի Հայս՝ ոչ կրօնք յակաստանի կացցեն և ոչ կրթութիւն ազգին . ապա ամենայն ջանիւ հետամուտ լինէին գրտանել և արկանել զհիմն զայն հաստատուն . առ որ յարդարեցին և առին իւրեանց մեծ օժանդակ զբարեսէրն զայն և զբարեացապարտ թագաւոր զԱռամշապուհ : Աւրախ լերարդ երկիր Հայոց, և կաց պատրաստ, զի շնորհք մեծամեծք առ դրունս քո եկեալ հասեալ կան :

Հրովարտակ արքունի քահանայապետին խառնեալ կնքով ընթանայ ընդ գաւառս Հայաստանեայց՝ ի տիրական հրաւիրելով հանդէս զառաքինիս : Խուովեալ սարսին ընդ քաղցր գաւազանաւ Առամշապուհոյ տաւաղեալ գաւառք, և կարծեն թէ ցանկալին խաղաղութիւն դարձեալ մերժի յերեսաց իւրեանց, եթէ դարձեալ Պարսիկն ուխտադրուժ սրով և հրով մըտանէ ի Հայս, դարձեալ անիրաւասէր ազինք հիւսիսականք արշաւանս դնեն ի բազմագանձ աշխարհս մեր : Այլ օն անդր ի բաց կացցէ երկիւղ, հալածեսցին կասկածանք . խաղաղութիւն ոչ թէ միայն ոչ խուովի, այլ և խարիսխ հաստատութեան խնդրէ : Հրամանն արքունի տարփողեալ պահանջէ նահատակ՝ ոչ ի մարտ պատերազմի, այլ ի կայս անդորրու . թշնամիս՝ հասարակաց է թշնամի, տգիտութիւն և անիմաստութիւն, զոր մտաւոր զինուք հերքեսցէ Հայաստան յիւրոց սահմանաց : Հապա, յառաջ մատիցեն մանկունք մտահարուստք :

Հայր աւետիս՝ սրբէ հողագործ զարտասուան ապաժոյժ, վաճառական հանէ 'ի թանգարանէ զմթերս իւր, և տանուտեարք նստին անահք 'ի դարպասս տանց. և 'ի հարիւր բիւր դերդաստանացն Հայոց արձակին որպէս ձագունք թխահերք՝ մատաղ մանկունք, բազմութիւն յոյժ, գունդ կազմել առաւել քան զարտաշիսեանն բանակի: Բայց ոչ զօրականք ոմանք վարկապարազիւք ինդրին առ մեծ և տարօրինակ գործ պատերազմիս այսորիկ, այլ միտք կատարեալք առ 'ի զօրավարութիւն աշխարհօրէն բանակաց. աշակերտք այնպիսիք, զորս բնութեան՝ որ դայեակն է առաջին՝ վարժապետս յարդարեալ իցէ անդրս տին:

Բնորին ապա մի 'ի հազարէ և երկուք 'ի բիւրուց, տասանորդին և նոքա, և այնպէս քաջընտիրքն և կատարելագոյնք մտաւոր և բնական բարեմասնութեամբք՝ առաքին առ արքայ. որպէս ըմբիշք իւղագլուխք մեծամարտել ընդ դռ ոսոխի, և զբաղդ աշխարհին թափել 'ի համօրէն կորրստենէ: Բաշխէ զնոսա աստ նախահագակն որպէս զԵրեմիայի որոտոր 'ի մարգարանս պատրաստեալս յայնսակս 'ի Սերովպայ և յԵսայական, անդ յառաջին կրթանսն դեգերել առ ժամանակ մի, մինչև միւսանգամ 'ի փորձ մատիցեն, և քաջքն 'ի քաջս առաքիցին հրաւիրակք և ընդունակք իմաստութեան: Օր օրինակ հրաման ելեալ թագաւորական տօնից երեւելի չքով, ժողովիցին դասք արուեստաւորաց և վարդապետաց 'ի գործարան մի մեծ, և զգրունս ամրացուցեալ զի զգործ հրամանին անզբաղ 'ի կատարումն ածցեն. յանդուլ իմն շարժման է տեսանել զնոսա, ձայնք սանձեալք և շունչք իսկ ընդհատեալք, միայն կոփիւնք կռանաց, սոյլք սայլից ճախարակայ, և դոփիւնք իմն և խառնաձայն խղուրտիւն զեղանի արտաքոյ տանն. և ժողովուրդն ըստ հետաքնին սովորութեանն շուրջ անցանէ,

հարցանէ, և ակն կալեալ մնայ թէ երբ աւարտեսցին կազմութիւնքն և հանդէսն երեւիցի: Եւսպէս և մերս ժիր գործաւորք, մանկունքն փութաւ ջանք մարգէին 'ի վարժս ուսմանց, 'ի մակացութիւն լեզուաց ասորւոյն և յունին այլ և պարսկայնոյն, 'ի յարմարութիւն տառից նոցա առ մեր լեզուս, և 'ի փորձս դանիւլեան նշանագրաց: Եւ զի նախարար յարքունի դրանէ գայր այց առնել յառաջագիւնութեանցն. եր զի Սահակ ինքնին գայր տեսանել և քննել. և Սերովպայ ստէպ ստէպ մտանէր անձկաւ և ելանէր տիրութեամբ. քանզի տեսանէր զաշակերտսն արդարեւ դերազանց քան զակնկալիս, այլ զյաջողութիւն իրացն կաղս 'ի կաղս. և քաջ 'ի վերայ հասանէր՝ զի ցորչափ օտար լեզուաց աթութեայք զմերս ճգնեն, սա ոչ երբէք յաջողի: Հնարք հայկեան տառից այնուհետեւ անհրաժարելի պէտք ճանաչին: Եւ արժապետն յաշակերտացն պարտեալ թողու զնոսա միւսանգամ, և իբր մայր զբուծոյ երթեալ, դարձեալ դեգերի ընդ Հայս, ընդ Հոյնս, ընդ Եփրոս. և զի համառօտութեամբ հարցուք զբանս, զամենայն զառ 'ի մարդկանէ հնար փորձեալ և ինչ ոչ օգտեալ, դառնայ առ իւրսն, և յայնմ հետէ զիրին հնարաւորութիւն յԵրտուած միայն ապաստան ցուցանէ. առնու պաշար զհայցուածս աղօթից նոցա և մեծապէս հաւատով քան զԵսայիս՝ դիմէ 'ի լեառն: Եւ աշակերտացն՝ զուգակիրք վարդապետին լռեցուցեալ առ վայր միջսովորական վարժսն, յանդաստակս երկնի տատանին. զբօսանաց կարեաց հասակին զի բաց գնայն հրամայեն, արձակեն զկոճկէն պարեգօտիկան և խարազնազգեստ տանջեն զթիկունս և զանտիսեղծ լանջս, ծղի 'ի վեր մարզեն, դիսակ 'ի վայր տարածեն, ճակատս ծեծեն, բոկագնացք լինին 'ի վկայարանս, ցայգանան սաղմոսիւք, զկերակրիկն անգամ հազիւ ծայրիւ մատանց առնուն, և միոյ պահու հան

զըստեամբ գիշերայնով շատանան .
և զայս միայն հանապազ գոչեն .
Ետուած բարի , ողորմեա մեզ . Ե-
տուած քաղցրալուր , խոնարհեցողուն
կրն քո . տես տէր յորդիս քո , գթա
տէր 'ի վարդապետս մեր և 'ի հայր ,
տուր և կատարեա զխնդրուածս նո-
րա , զի համարձակ լիցուք օրհնել
զքեզ և մեք և ամենայն ազգս մեր
հայրենի բարբառովս այսու : Եւնիւ
մանկունք , սիրտք երկնառուչ , ան-
մեղութիւն վշտակիր . սրբեցէք զար-
տասուս , սրբեցէք և արկէք զձեօք
զպճղնաւորդ և ելէք . քանզի ոչ հան-
դուրժեցին երկինք աղիողորմ գու-
ժիդ , լուծան զիջան . շնորհեալ է ձեզ ,
շնորհեալ է Ս'եսրովպայ , շնորհք վե-
րին լցին զծոց նորա և ծնան տառքն
հայկազնի : Իջանէր Ս'եսրովպ 'ի
նորոյն Սինեայ լայնալանջ պարզեալ
զաստուածագիծ տախտակս կրծոցն ,
և աշխոյժք աշակերտացն երագագոյնս
քան զէջս նորա՝ զվերելսն իւրեանց
առնէին . լոյս աստուածութեանն
տակաւին փայլէր 'ի դէմս նորա , և ոչ
կարէր թագուցանել ոչ զշնորհն և
ոչ զխնդութիւնն . մինչև թափեալ
զնովաւ մանկանցն՝ զոտս և զձեռս
համբուրելով կորզեցին 'ի նմանէ և
ճաշակեցին զքաղցր գիւտն , մինչև
համառեալ թագաւորին և հայրա-
պետին , որ 'ի յոփնաթանեան երա-
գութենէ ոտից միոյ յաշակերտացն
առեալ զաւետիսն՝ բազումամբոխիւ
և հանդիսիւ գային ընդ առաջ : Աչ
այսքան յօժար և ակնկալու ելանէր
Խորայէլ ընդ առաջ Ս'ովսիսի զօրէնսն
աստուածատուրս զպարծնան իւր ընդ-
ունել . և ոչ թերևս աշակերտքն և
ախտաժէտ ժողովուրդն զՔրիստոս ,
յիջանել նորա 'ի յաբորականն լեռ-
նէ :

Եւդ զառ 'ի վերուստն իրակեր-
տեալ նիւթ՝ ճարտարք մարդկան
յերիւրեն առաջնորդութեամբ հո-
գեկիրն Բեսեթիէի . 'ի յարդ և 'ի
զարդ մտանեն և 'ի սնակիտս տա-
ռատային ձայնալիւր , հաւեղ , քաջա-

հնչիւն և ամենազարդ այբուբենք
հայոց , և լեզուն ադամային իբրև
գետ մի հզօր յօտար և 'ի վայրապար
առուս զարտուղեալ՝ դարձ առնէ 'ի
հուն իւր բնիկ , և դարիւ և դարիւ
ընթանայ : Եւդ է տեսանել զեռանդն
և զխնդութիւն մանկանցն . որոց 'ի
մոլութիւն իմն սուրբ և 'ի զայրուցս
վառեալ՝ ոչ ունին ժոյժ 'ի կայթից
և 'ի ծափս տալոյ . մին խլեալ զխաղ-
տախուղտ ասորնայսն զգետնի հար-
կանէ , միւսն զելլենական փստածա-
ղիկ ծեքածուռ ծեքենայս ծուէնս
ծուէնս արարեալ ընդ օդ հանէ . ոմն՝
'ի բայց գնացէք , գոչէ , տառք խեց-
բեկք և օտարախորթք , որք զայսքան
ամս զլեզուս մեր կապեալ կաշկան-
դէիք . արդ ծանրալեզուքս պարզա-
խօսք լիցուք , և ձեռքս լքեալք հա-
մարձակք 'ի գիր . այլ ոմն՝ մի ևս նշա-
նալոյժք և թարգմանք , ասէ , այլ որ
ընթերցցի՝ նոյն և ճառեսցէ , և որ
լուիցէն՝ իմասցի . մի այլ տառապիք
վեհեք Սահակ և Ս'եսրովպ 'ի մեկ-
նութիւնս գրոց սրբոց , զի համօրէն
եկեղեցիս հայ ակընջօք լսէ հայեցի
ձայնիդ . արդ այժմ ծնան որդիք հայ-
կազանց . արդ այժմ զարդարեցան
գիւտնք թորգոմեան . արդ այժմ
պայծառացաւ եկեղեցիս հայաստա-
նեայց :

Եւսպիսի բանիւք և այսպիսի ե-
ռանդեամբ տային այնուհետեւ զան-
ձինս 'ի քաջ հրահանգս գրերոյն , և
միքան զմիառաւելեալք պատրաստէին
'ի հանդէս արքունի , զի արժանաւորք
լինիցին առաքման յօտար աղինս , յու-
սումն կատարեալ և 'ի թարգմանու-
թիւն : Եւ նոցա այնպէս կազմեալ ,
մերձենայր փորձն և ժամադրութիւնն
հասանէր . յասպարէզ կոչէին նահա-
տակքն . ելանէր երջանիկն և սիրե-
լին թագաւորաց 'ի հովանոցէն իւրմէ ,
և աջակիցն մին հասանէր հայրապետն
սուրբ . դղրդէր աշխարհազօր բա-
նակն արքունի և ամենայն հայակոյտ
ամբոխն զհետ փողեալ՝ գային հասա-
նէին 'ի նախասկիզբն հանդիսի սխրա-

լի դասուն : Ի փորձ մատչելին քաջքն
և ընտիրքն , աննման մանկութիւնն .
բնատուր հանձարովն մարտ ընդ մի-
մեանս բերէին , լեզուօքն յօգնանային ,
երկայն շնչովք շահատակէին , ասիւք ,
վերծանութեամբ և թարգմանու-
թեամբք մրցէին . ընդ միմեանս ել-
ևել առնելով և զիրար գլելով՝ ընդ
յետին կորզանս նրբութեան անցեալ ,
անդ կերպարանէր ջոկատ ամէնընտիր
պարու վսեմական Ս լաթսնիցն՝ « արա-
մախոհից , քաջուշեղաց , փափկավան-
կից , երկարոգեաց , կատարելոց , ա-
մենայարմարից » : Ս եսրովպ ինքնին
մայրն իմաստից և դպիր հոգւոյն՝
սքանչանայր ընդ քեռորդեակն իւր
դեռաբոյս , և անդստին գուշակէր 'ի
նմա զպարագլուխ աշակերտացն և
զինքեան իսկ գերազանցողն . Սահակ
ընդ սիրեցեալն իւր ակնարկէր աղաւ-
նատիպն Ղլան , որ յԵրծրունեաց
բարձէն յիւր հովուանոցն թեա-
ծեաց . ոմանք աշուցեալ մատնանիշ
ցուցանէին զնրբայօն մի և լայնաճա-
կատ պարմանի՝ եկեսլ անդուստ 'ի
հոմերաբարող մարզից՝ « հեռաւորն
Ղլիզնի , ուր արծաթ կղզիլ » , և ուր
աղ լեռնանայ , զկողբացին Լազնակ .
և ոմանք խանդաղատէին ընդ հեզիկ
և նուրբ հայեցուածս Ղմատունւոյն
Լաղիշեայ . այլ ոմն զՂ ազարիկն տե-
սանէր մանուկ , զոր 'ի կողմանս Ղն-
բերդոյ 'ի Փարպի երբեմն ընդ ման-
կուոյն 'ի խաղի ծանեալ . և այլ ոմն 'ի
կողմանց Ղրաց տեսանէր եկեալ զվար-
դապետասէրն Կորիւն . անդր հասա-
նէին և նրբահանձարն Ղաւիթ 'ի
հարբայ Տարուբերանոյ , ճշմարտա-
սէրն Ղրձան 'ի Սասպուրական եզե-
րաց , Ղ Լոնդ յայրարատեանն Ս ա-
նանդայ՝ այժմէն վառեալ ծերունա-
զարդ խոհեմութեամբ , և 'ի Ս այոց
ձորոյ զուգընթացնմին փարեղն Յով-
սէփ : Եւ այսպէս 'ի քաղցր ալեաց Ղ-
լիւսեայ մինչ 'ի վայրենի կոհակս
Ս ըկանաց , 'ի վեցհարիւր և 'ի քսան
գաւառացն հայոց՝ վաթսունք միայն
ծաղկաբաղք ոսկեփունջք չնաշխար-

հիկք կազմէին : Ս վ վաթսունք վե-
հագոյնք քան զվաթսունս Սողոմոնի ,
որք սուսեր յազդեր կապեալ զմիտսն
հատուս , անցեալք ընդ արհօրանս
գիշերոյ՝ ընդ մութ տգիտութեան ,
շուրջ կայք զգահաւորակաւ Ս ռամ-
շապհոյ , որ զիմաստութիւն հարսնա-
ծէ ինքեան և աշխարհին իւրոյ :

Փութայր ապա և ինքն արքայ ,
կարկառէր զգաւազանն տերունի նը-
շանակ հաճութեան . բանայր զգանձ-
սըն , և զհոգ Լազմամուտ զօրա-
կանին՝ վհամբարեալն շահ բազմա-
մեայ խաղաղութե աշխարհին , զիւ-
րոյ գեղեցիկ խոհեմութեանն պտուղ ,
բաշխէր 'ի ծախս ճանապարհի նոցա .
հրովարտակս գրէր առ ամենայն նա-
խարարս և գաւառատեարս , առ իշ-
խանս ճանապարհաց և օթից տե-
սուչս , պատրաստել նոցա ազատ և
դիւր շաւիղ . և մանկանցն խոստա-
նայր վերակացուս կարգել զնոսա թա-
գաւորական դպրոցաց և դիւանաց ,
և բանիցն առհաւատչեայ՝ անդէն
զյառաջագէմն 'ի նոցանէ առ իւր
կալեալ կարգէր 'ի գլուխ դպրոցաց ,
զՂ Լոնդ և զՂ Լանան և զՂ Ինդ ,
զՂ Նովք , զՂ Ուշէ , այլովք հան-
դերձ , յետ սակաւուց առաքել և
զնոսա յուսացուցեալ հանդերձ ման-
կագունիւքն : Իսկ մեծ հայրապետն
Խահակ օրհնաբաշխ աջովն ցուցա-
նէր նոցա զհազարս և զբիւրս եկե-
ղեցեացն հայոց , և այլ ինչ ոչ ա-
սէր . իսկ մեծն Ս եսրովպ մատնանիշ
առնէր նոցա զդպրոցսն զորս երբեմն
ինքն Սերսիսի գործակից սերմանէր
'ի հայս , և յետնորա առաւել ևս ա-
ճեցուցեալ մնայր ուղղել նոցին վե-
րատեսչութեամբ : Բջատ և ոստանիկ
մարդիկ խոստանային դաստիարակս
իւրեանց պայազատաց և դրան իւ-
րեանց երիցունս առնել զնոսա . և
ժողովուրդն ընդարմացեալ խրախոյս
կարդայր և ապշէր . և աշխարհն ա-
մենայն յուղարկ երթայր նոցա հա-
րուստ ասպարէզս , և իբրև ծով մեծ
յուզեալ վարեալ 'ի խորս՝ գառնայր

իզանէր անդրէն յափունս իւր :

Իսկ երջանիկքն ուղեորք ո՞րպէս :
 « Երեսցէ ինձ աստանօր ատեանս հա-
 ուած տալ իմոցս բանից , և զճար-
 արի որունմէն հռետորի ասացուածս
 մէջ մատուցանել . » Եւ մերքս ա-
 մենեքեան , ասէ , գումարէին , հան-
 դերձէին , կազմէին , պատրաստէին ,
 յուղի անկանէին , երկայնաձիգ ճա-
 նապարհ հորդէին , 'ի ծովս ընթա-
 նային , 'ի Թեւ Թեթեւ Թռչէին ,
 յերիվարս փայտակերտս ելանէին ,
 զերասանակս լայնալանջս ըմբռ-
 նէին , զխարազանս օդատարածս
 յածէին , 'ի սասանուտ դաշտս ան-
 հաստատս յածէին , զմահ քան ըզ-
 կեանս միշտ ընտրէին , աներեւոյթ
 նպատակի ուշ ունէին . զորոց զինի
 բազումք յիւրաքանչիւր դարս և 'ի
 Ժամանակս հանդիսանային , նա-
 խանձաւոր գործոց բարեաց լինե-
 լով : Եւ քանչանային գաւառք ընդ
 որսանցանէին վարդապետիկքն Հայոց .
 երկիր Թինդս առնոյր զնոսա կրելով ,
 և ծով ուռնոյր և ամբարտաւանէր
 մկանամբքն՝ առաւել քան 'ի տանել
 անդ զտորմիղս Երշակայ և Երտաշի-
 սի , և զԵրազա գերի բարձեալ 'ի
 Հայս ածել : Եւ խարհն Եւրոպոց նը-
 կուն իմն եղեալ նկատէր զմանկտին
 զայն՝ որ ոչ միայն զիւրսն մերժեալ
 խրթին տառս , այլ և ընդ դիւանս
 Երեսիոյ Թեթեւակի նաւեն . և ա-
 շակերտք Եփրեմայ բացեալ զգրունս
 իւրեանց՝ օրհնութիւնս դողդոջունս
 հասուցանէին արշաւասոյր գարշա-
 պարացն : Եւսարիա՝ ծնունդ Երա-
 մայ քաջին , որ զԵրիզոր և զԵրսէս
 օծեալ՝ պարծէր ընդ յաղթական աշ-
 խարհն Հայոց , այժմ զհոգեմեծունդ
 զաւակս հարցն այնոցիկ պատկառա-
 նօք ընդունէր և յուղարկէր . Եւլա-
 դայ դղրդեալ՝ նշմարէր 'ի նոսա զօ-
 տարազնեայսն որք 'ի ծագաց աշխար-
 հաց դային բառնալ 'ի նմանէ վա-
 ճառս իմաստից . Եւթէնք ոչ անծա-
 նօթ հայկեան հանճարոյ՝ յիշէր զճար-
 տար լեզուն՝ որ զգազաղացունցին

« զզաւակս Եկերուպէայ , » յիշէր զհա-
 կաճառութիւնս անպարտելի մտացն ,
 զտաքնապս Եարսղի և զԵստուածա-
 բանին վերահաս օգնութիւն , և ըզ-
 մեծապանծ շուք սոցա տեսեալ սա-
 սանէր և խիթայր՝ Թէ արդեօք 'ի
 սպառ մուսսցին հռետորքն հինա-
 ւուրցք : Եւ Երեսանդրիա որ զհինն
 Եմփիս և զնորն Ետտիկէյինքն կրել
 պանծայր , ընդունէր զսոսա իբրեւ
 զնոր Եորոն և Պղատոն և Պիւթա-
 գոր : Եւ Զուով սուղ ասպնջական
 լեալ գերագունին հայ բանասիրաց՝
 ճանաչէր զներքողիչ օրիորդին իւրոյ
 սրբոյ հրաշագեղոյն Հովսիսիմեայ , և
 պատուէր 'ի նմա զազգ և զարիւն
 Պրոյերեսեայ ճարտարասանի հայ-
 կազնոյ , յորմէ ինքն Թագուհի տիե-
 ղերաց ներքողեալ , անդրի նուիրէր
 Պերճախօսաց Թագաւորին : Եւ
 խարհն Պաղեստինացւոց յիշէր ըզ-
 նուիրակս Տրդատայ և Երիզորի , և
 դնէր առ ոտս որդւոց նոցին զիւր
 զհրահանգս : Եւ 'ի վեր քան զամե-
 նեսեան մեծն Եիւզանդիա ակնն տիե-
 ղերաց՝ չափաւորակից լինէր մեծա-
 փառ մանկանցն . փոքր մի յառաջ ըս-
 քանչացեալ ընդ Եստրովս և եկե-
 սիաստէս և ակումիտ զնա ձայնեալ
 և զրաբունականն տուեալ , այժմ զա-
 շակերտս նորա իբրեւ զայնպիւսոյ ընդ-
 ունէր . և գլուխք եպիսկոպոսաց աշ-
 խարհին Ետտիկոսք և Եստինիոսք ,
 և ուսուցչապետք նոցա ելեւելս զմի-
 մեամբք առնէին 'ի պատիւ նոցին . և
 որ զաշխարհիս սանձ 'ի բուռն ա-
 ռեալ նստէր Թեոդոս՝ յարուցեալ
 իբրեւ ծիրանածին զաւակս գգուէր
 զնոսա , և ոչ ընդ երկիր բերիլ զոտս
 նոցա կամէր , այլ կառս և դեսպակս
 յիւրոց դրաց հասուցանէր առ նոսա :
 Թուի Թէ արժանն շարժէր զնոսա
 մեծարել զայնոսիկ՝ որք աւագագոյն
 մտօք քան զապախտաւոր Հեղինս ,
 զհարց նոցա վաստակս յանքոյթ հա-
 նեալ ընդ չորեքտասան դար , և հայե-
 ցի մամլօք ընծայելոց էին 'ի վայելս
 իմաստնոց աշխարհի և 'ի փառս Ե-

րարատայ :

Պատիւք այսպիսիք ոչ փքացուցին զմեծախոհ միտս մանկանցն , այլ մեծագոյնք գտան յարդիւնս քան նոքա 'ի մեծարանս . քանզի ըստ ասելոյ ճարտասանին՝ « Ի վաստակս և 'ի ջանս » պատրաստելով զանձինս՝ ժրանային , տքնէին , աշխատէին , հարցասէր լինէին , ուսանելով , կրթելով , վարժելով , վաստակելով , պատրաստելով զանձինս 'ի յերկս օգտակարս և 'ի գործս շահակտս . ոմանք զտառից , գծագրութիւնս շահաւորեալ , ոմանք զիմաստս հաւաքեալ՝ զուսումնականն , զընաբանականն , զերկրաչափականն , զհամարողականն , զերաժշտականն , զաստեղաբաշխականն , զքերականն և զքերթողական , զգործնականն և զտեսական իմաստասիրութիւն : Ոմանց հաւասարէին գիտութեամբք , քան զոմանս վեհագոյնք երևէին , ոմանց զարմանալիք թուէին , ոմանց բաղձալիք լինէին , ժրութեամբ , ուշիմութեամբ , իմաստութեամբ , իոհճեմութեամբ , ուսումնասիրութեամբ , գիտութիւն , բանագտակութեամբ . ընդ ոմանս դասէին քննութեամբ , զոմանս պատասխանոյ արժանի ոչ համարէին . առ ընկերակիցս գովելիք , առ վարդապետս հաճելիք , հարցասէրք , բանասէրք , ընթերցասէրք . . . Եւ այսպէս ջանային արիանային խիզախէին . . կուտելով բարդելով բեռինս մեծամեծս և դժուարակիրս՝ զգրեանց բազմութիւնս և զուսումն իմաստութեան , բազմաց փափագելիս , բաղձալիս , ցանկալիս , հեշտալիս , սիրելիս , : Եւ ուրիշ իմն արդարեւ ոչ վարկաբարձի յուսումն եկեալ մերոցս , այլ առ 'ի կողոպտել զգանձս իմաստութեան , և մի ինչ բռնաւ մի թողուլ : Ստայր ինձ յայնժամ նորոգիլ գեղեցիկ աւուրց լ'թեանայ , և 'ի կռիւ մատչել մերոցս ընդ բնիկս յոյն լեզուին . այլ բաղդ վերացեալ էր և 'ի տաճարէն Յունաց . դարն այն՝ մերոցն ազատ ասպարէզս

բանայր անդիմադարձ խաղալոյ . փոխանակ լ'արսողի՝ խոսրով զօրհնութիւնորա ընթեռնոյր , և փոխանակ Յովհաննու՝ Սամբէ զոսկի բերան նորա առնոյր և վերծանէր . Վաւիլեայ յաղթահարէր զընկս վարժելոցն և եռամեծ և աստուածասէր դաւանիւլ 'ի նոցանէ . և Վազար՝ լ'թեանացի առձայնէր : Օպարտութիւն խոստովանեալ և Յունաց և լ'սորոց՝ զհարսիւրեանց յառաջ մատուցանէին . և մերքըն հզօր զօրութեամբ ձեռին՝ զգեցուցանէին նոցա հայեցի պատմութեան՝ թարգմանութիւն գեղեցիկ : Բանայր նոցա և Եբրայեցին զհինկտակարանս իւր , Վաղդէացին զնախնեացն վիպասանութիւնս , և Պարսիկն զառասպելախառն աւանդութիւնս ինչ . և Հայն յամենայնէ մթերէր և գանձէր : Եւսք անյապաբար զհետ մտանէին , և կէսք բեռնաբարձք դարձանէին . ոմն հարուստս ամանէր զի մեծապէս խնդացուցէ . և ոմն անժոյժ դարձ առնէր առ հարս իւր՝ ցանկալի գիւտիցն մասնաւորել զնոսա . և մինչդեռ յօտարութե վաստակէին , թուէր իմն թէ 'ի հայրենիս փոխաբերեալք գործակից լինէին Սահակայ 'ի վսեմական թարգմանութիւն աստուածաշունչ տառիցն , մանաւանդ թէ յաստուածաշունչ իսկ թարգմանութիւն , և լ'եսրովպայ՝ 'ի կարգել զգեղեցիկ ծէսս և մաղթանս իւրանուն Սաշտոցին և հանուրց եկեղեցւոյ կարգաց . յոր սակս հասուցանէին նոցա և կանոնս հայրապետականս , օրհնութիւն և ընթերցուածս , և ընտիր ընտիր օրինակագիրս գրոց սրբոց : Եւ ամենայնիւ այսու տակաւին ոչ շատացեալ , իբրեւ նորափետուր արծուիք միշտ 'ի մանկութիւն կրթէին , և յանդգնագոյնք ընդ միմեանս բաղխէին , իբրեւ չէր ոք օտար որ ժտէր 'ի վեգ գալ ընդ նոսա : Յստակութեանցն աղբիւր Եգնիկ՝ պակասութիւն գրէր ինքեան նուազ քան զհայն զյոյնս գիտել , վասն որոյ թեւակից Յովսէփայ սլանայր 'ի մայր քաղաքացն Յունաց .

ժայն տեսեալ կատարելոցն Վորեան և
 « Եւոնդեայ՝ առ նոյն դիմէին փութա-
 պէս, և ՚ի նախանձ ընդ սոսա շար-
 ժեալ Յովհաննու և ՚Երձանայ՝ զկար-
 ծեցեալ յուլութիւն իւրեանց երա-
 գէին և հասեալք լինէին անդր: Վաս-
 կածէին թէ արդեօք՝ ի մանկագունիցն
 և ՚ի վերջոյ եկելոցն ինքեանք աւագա-
 գոյնք և առաջինք՝ գերազանցեալք լի-
 նիցին. երկնէին թէ գուցէ պակաս
 ինչ կամ թերի առ հայրենիս տար-
 ցեն. վասն որոյ զամենայն մանր քն-
 նէին, և ՚ի գիւտս նշանախեցից և
 արտասանութեանց անգամ՝ անբա-
 ւական համարեալ զամենայն ՚Թէնս՝
 գիմէին յ՚Յեքսանդրիա ընդ զայն
 խնդիր: Եւսչափ Զան էր մերոցն
 թարգմանչաց: Որքան նախանձա-
 ւորս սոցա անկ իցէ ձեզ լինել, ո՛ ման-
 կունք, որք զօրէն նոցա ընդ օտար
 աստեղօք յուսմունս պարապիք, և
 ակնկալեալ մնայք ՚ի հայրենեաց:

Հայրենիք յայնժամ կոչէր և զնո-
 սա ՚ի տարաշխարհիկ ուղեւորութեցն.
 արդէն կիսոց ժամանեալ և խառ-
 նեալ էր ՚ի հոգս եկեղեցւոյ և քաղա-
 քի. արդէն սգացեալ լացեալ էր նո-
 ցա զՎառապուհ և զաղէտս աշ-
 խարհին. մինչ կէսք անծանօթ յետին
 չարեացն առ անձուկ տեսոյ հարցն
 սրբոց զորս նշմարէին մտօք մերձեալս
 ՚ի դուռն տապանի, փութային ժո-
 ղովէին ՚ի ժամադրութիւնս Բիւ-
 զանդիոնի, և անդուստ թռչէին ծո-
 վաջուք և ցամաքաթեք, հասանէին
 ՚ի սահմանս Հայոց, և զհող եդեմին
 ՚ի նմա համբուրեալ՝ գէպ ուղիղ զձա-
 նապարհ արքունի և հայրապետական
 աթոռոցն ունէին:

Սակայն զմէ՛ Զգնել ինձ այսուհե-
 տե զբանս, որ ոչ ևս ախորժէ յառաջ
 խաղալ. առ իմէ՛ միւսանգամ փեռե-
 կել զսիրտս տխրական յիշատակօք.
 և ո՞ աստանօր ոչ ընթացաւ մտօք ՚ի
 հրաշալին յայն դրուագ Վորեանեան.
 « Եւ մինչ նոքա զմերն յուսային դարձ
 », ... համայն և մեք փութապէս դի-
 », մեալք ՚ի Բիւզանդիոյ՝ յուսայաք

», հարսանեաց պարել, անվեհեր ե-
 », րագութեամբ կրթեալք, և առա-
 », գաստի ասելերգս, ... (Թողից ար-
 դեօք նմա յառաջ զբանս խաղացու-
 ցանել, եթէ իմովք ցուրտ բանիւքս
 զհրայնոց սորա զհետերթանքն յօրի-
 նեցից. եթէ ՚ի սպառ ընդ լուութեամբ
 ծածկեսցուք զայս արկած: Եւսմի.
 զի մի յաջողութեան տարփողք և ՚ի
 ձախողակէն թուիցիմք զարհուրեալք,
 մեք՝ որ հանապազ ՚ի սոսին դեգերիմք,
 և զնմանէն սոցա գրեմք մեզ փառս,
 մի թագուսցի և նոցայն վիշտ՝ յորմէ
 այնքան աճեցին նոցա փառք առ ՚ի
 յԵստուծոյ:

(ԱՌԱՐՏՆ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅՍ.)

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՌԱՄԿԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՍԴՃԱԲԱՆՈՒԹԻԱՆ ԵՐԴԻ և ԵՐԷՐԻ:

ԵՍ իմաստազուարճերդոյս հեղի-
 նակն է՝ Երսէս անուամբ վարդապետ
 մը, որուն ժամանակը կ'երևնայ թէ
 ասկէ երկու դար մը առաջ եղած պի-
 տի ըլլայ. քանի մը տող ուր որ կէտեր
 դրած ենք՝ դուրս թողուցինք շփոթ
 գրուած և անհարազատ երևնալուն
 համար, ինչպէս վերջի տողերն ալ լաւ
 կապակցութիւն մը չեն ցուցնէր:

ԵՐԿԻՆՔՆ ՈՒ ԳԵՏԻՆՔՆ ԵՂԵԱՐՔ,

ԵՃԱՊ ՈՐ քան զորն աւելի. —

Օ երկնից բարձրութիւնն ասեմ,

Ե՛մ գետնին պրտուղն աւելի:

ԵՐԿԻՆՔՐՆ ԳԵՏՆԻՆ ԱՍԱԳ.

Բան ունիմք անց քեզ աւելի,

Բզպայծառագուն աստղունքս,

Ե՛մնն իմ կողէս կուլինի:

ԳԵՏԻՆՆ ԵՐԿԻՆՈՒԳՆ ԱՍԱԳ,

Եստուծոյ մուննաթն աւելի.

Ս եց հաղարագուն ծաղկունքս

Ե՛մնն իմ կողէս կուլինի: